

Sammanfattning

Uppdrag och bakgrund

Utredningens uppdrag har varit att utreda frågan om möjligheten att tillåta alkoholserving på särskilda boenden och att analysera och belysa de problemställningar som finns i denna fråga. I uppdraget har också legat att lämna fullständiga författningsförslag, för den händelse utredningen bedömer att det finns ett behov av en särskild reglering.

I utredningens direktiv (dir. 2010:21) anges inte vad som avses med särskilda boenden. Begreppet särskilda boenden är emellertid definierat i Socialstyrelsens termbank. Enligt denna avses med särskilt boende individuellt behovsprövat boende som ges med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Utredningen har i sina överväganden utgått från den innebörd som begreppet ges i termbanken.¹ I kapitel 2 redogörs närmare för särskilda boenden.

I kapitel 3 redovisas relevanta bestämmelser i alkohollagen (2010:1622). Huvudregeln är att servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker kräver tillstånd (8 kap. 1 § första stycket). Tillstånd krävs dock enligt tredje stycket i samma paragraf inte om serveringen avser ett enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer, det sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna och äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- och lättdrycker. Tillstånd krävs inte heller för servering av folköl. Däremot krävs i dessa fall en anmälan till kommunen och att man utövar egenkontroll (8 kap. 8 §).

Någon samlad bild finns inte i vilken utsträckning och på vilket sätt alkoholserving på särskilda boenden förekommer eller anord-

¹ Termbanken innehåller begrepp och termer som Socialstyrelsen tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting och privata vårdgivare beslutat att rekommendera för användning inom vård och omsorg.

nas i dag. För att få en uppfattning om hur frågan hanteras i praktiken har utredningen varit i kontakt med sammanlagt nio kommuner. I avsnitt 4 ges en kort beskrivning av vad som har kommit fram vid dessa kontakter.

Servering av alkoholdrycker förekommer på särskilda boenden. Det förefaller ske i begränsad utsträckning och antingen inom ramen för ett serveringstillstånd (8 kap. 1 § första stycket alkohollagen) eller med stöd av bestämmelserna om icke tillståndspliktig servering vid enstaka tillfällen (8 kap. 1 § tredje stycket). Utöver detta förekommer det att de boende enskilt eller gemensamt köper in alkoholdrycker som de förtär vid gemensamma måltider eller andra tillfällen. Det är då emellertid inte fråga om servering i alkohollagens mening.

Den slutsats utredningen drar är att man med de regler som gäller i dag behöver tillstånd enligt alkohollagen för servering av alkoholdrycker på särskilda boenden, om en sådan servering förekommer med någon form av regelbundenhet, t.ex. till de boende och deras anhöriga och andra närstående vid helger och födelsedagsfiranden.

Överväganden och förslag

Utredningen har ställt sig frågan om det är nödvändigt att kräva tillstånd till servering av alkoholdrycker på särskilda boenden i varje enskilt fall. Vid bedömningen av denna fråga har utredningen utgått från de regler som gäller för alkoholserving och de alkoholpolitiska skyddsintressen som bär upp dessa regler. För att få serveringstillstånd ställs enligt alkohollagen särskilda krav på tillståndshavaren och på den personal som är anställd i verksamheten liksom på kök, matutbud och lokaler.

Utredningen har gått igenom alla de krav som en sökande enligt alkohollagen måste uppfylla för att få serveringstillstånd. Denna genomgång har lett utredningen till slutsatsen att någon särskild prövning i varje enskilt fall inte behövs för att tillåta alkoholserving på särskilda boenden. Utredningen bedömer att särskilda boenden i allt väsentligt redan uppfyller de krav som från alkoholpolitiska och ordningssynpunkter kan ställas på en sådan servering. Utredningen bedömer således att alkoholserving på särskilda boenden bör kunna tillåtas utan tillståndsprövning i varje enskilt fall. Utredningen föreslår därför att servering av spritdrycker, vin,

starköl och andra jästa alkoholdrycker till de boende och deras närstående ska tillåtas på sådana särskilda boenden som tillhandahåller måltidsservice och att en särskild bestämmelse om detta förs in i alkohollagen.

Servering av alkoholdrycker till de boende och deras närstående på sådana särskilda boenden som tillhandahåller måltidsservice är till sin karaktär sådan att man som regel inte behöver befara överservering, servering till minderåriga eller några andra nykterhets- eller ordningsproblem. Samtidigt kan man emellertid inte helt utesluta några sådana olägenheter. Med hänsyn till det, men framför allt med hänsyn till den ansvarsfulla uppgift som det trots allt är att servera alkohol finns det enligt utredningens mening anledning att ställa krav på någon form av kontroll i likhet med vad som gäller vid servering av folköl i dag. Utredningen föreslår därför att den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen och att det för egenkontrollen ska finnas ett för verksamheten lämpligt program. Vidare föreslår utredningen, i likhet med vad som gäller för servering av folköl, att den som bedriver alkoholservering på ett särskilt boende ska kunna förbjudas att fortsätta med alkoholserveringen eller meddelas varning, om han eller hon inte följer bestämmelserna i alkohollagen.

Konsekvenser

Utredningen bedömer att utredningens förslag inte kommer att leda till några alkoholpolitiska olägenheter och inte heller till några negativa konsekvenser för folkhälsan.

Utredningen bedömer att utredningens förslag inte heller leder till några ökade kostnader för kommunerna och berörda statliga myndigheter. För kommunerna innebär förslagen administrativa förenklingar både i deras egenskap av tillståndsmyndighet och i deras egenskap av huvudmän för särskilda boenden. Utredningen bedömer vidare att förslagen inte leder till några ökade kostnader för näringslivet. För de företag som bedriver alkoholservering på särskilda boenden innebär förslagen administrativa förenklingar. Utredningens bedömning är också att förslagen inte heller påverkar den kommunala självstyrelsen, brottsligheten eller jämställdheten mellan män och kvinnor och inte heller leder till någon miljöpåverkan.